

Metodika pro zakládání a údržbu funkčních výsadeb

Pro Český svaz ochránců přírody zpracoval:

Ing. Martin Lída

Ekologické centrum Meluzína - Regionální centrum Asociace Brontosaura

Brigádnická 710/2, 363 01 Ostrov

e-mail: ec.meluzina@volny.cz, www.meluzina.info/, www.archivni-odrudy.cz/

Metodika pro zakládání a údržbu funkčních výsadeb

Funkční výsadba je výsadba s jiným hlavním cílem, než je samotné uchování odrůd. Nejčastěji je to produkce ovoce nebo uchování krajinného rázu popřípadě zachování biotopu lučního sadu. Tato aktivita je vhodná jako vstupní do programu i pro zcela nezkušené organizace a jednotlivce. Nicméně i zde je potřeba zachovávat určité minimální požadavky na úroveň provedení. Hlavním důvodem je to, že každý nepovedený projekt kompromituje celkové úsilí o záchranu starých odrůd ovocných dřevin.

Biologickým základem pro dále uvedené požadavky je fakt, že ovocné dřeviny a jejich odrůdy jsou zčásti umělé výtvořiny člověka. Šlechtěním byly pozměněny jejich vlastnosti do té míry, že jsou závislé na určité minimální péči člověka. To je zásadní rozdíl oproti lesním dřevinám domácím ve střední Evropě. Ovocné odrůdy naroubované na bujných podnožích a zapěstované jako polokmen nebo vysokokmen jsou sice nejméně náročné ale i ony potřebují následující péči po výsadbě.

Metodika je rozdělena na Závaznou část a doporučenou. Žadatel o podporu z programu Ochrana biodiversity musí být připraven splnit vše co je uvedeno v závazné části. Pokud není, neměl by svůj projekt raději podávat do výběrového řízení.

Doporučená část metodiky uvádí činnosti, které povedou k tomu, že výsadba bude hezky vypadat a stromy budou co nejlépe připraveny na vše, co je za dlouhý život čeká.

Nové informace budou zveřejňovány na webu: www.archivni-odrudy.cz. Zde také naleznete vstup do databáze Archivní odrůdy s pomogickými popisy a fotodokumentací odrůd.

Závazná část metodiky - výsadba funkční plochy

Zhotovitel se zavazuje, že výsadba jabloní, hrušní nebo třešní bude provedena ve sponu minimálně 8x8m nebo ve vzdálenosti minimálně 6 m od nejbližší budovy či obvodu koruny sousedního vzrostlého stromu. Výsadbu neprovede v žádném ochranném pásmu stavby nebo technických děl (inženýrské sítě nadzemní i podzemní, budovy, komunikace).

Povinnou součástí žádosti o podporu projektu bude

1. Seznam vysazovaných odrůd a původ sadbového materiálu (pokud jde o komerční školku stačí název, adresa, telefon, e-mail, www)
2. Charakteristika stanoviště, (nadmořská výška, konkrétní parcela katastru nemovitostí) - nejlépe kopii výpisu z internetového nahlížení do katastru nemovitostí a souhlas vlastníka
3. Popis technologie výsadby a zajištění stromku na stanovišti

Povinnou součástí závěrečné zprávy bude:

1. Kompletní inventarizace dřevin na stanovišti po dokončení výsadeb – stav k 30.11. (legenda k plánu uvedeném v projektové dokumentaci bude umožňovat přesnou identifikaci stromů na stanovišti a odlišení dřívě vysazených nebo původních stromů)
2. Sortiment vysazených stromů – odrůda a použité podnože,
3. Identifikace školky odkud byl získán sadbový materiál (kontaktní osoba, telefon, mail, www stránky),
4. Elektronický soubor zaměření všech stromů pomocí gps přístroje (data ve formátu gpx.)

Závazná část metodiky - minimální péče za dobu 5 - 10 let po výsadbě

1. Jednou do roka kontrolovat a odstraňovat podrůstání podnože.
2. Účinná ochranu proti okusu či vytloukání paroží zvěře.
3. Opěrnou konstrukci s životností alespoň 10 let funkční pro podmínky daného stanoviště (síla a směr větru).
4. Pravidelná oprava opěrné konstrukce, úvazku a ochrany proti okusu alespoň jednou za rok až do doby jejího odstranění
5. Respektování alespoň základních ekologických požadavků druhů a odrůd.
6. Výchovní řez jednou za rok po dobu 5 let po výsadbě.

- povinnou součástí projektu bude

1. Dokumentace výchozího a fotodokumentace - minimálně 1 fotografie dokumentující výchozí stav ošetřované výsadby.
2. Lokalizace - konkrétní parcela katastru nemovitostí + Souhlas vlastníka
3. Krátký popis potřebného zásahu

- povinnou součástí závěrečné zprávy bude:

1. Plánek a soupis stromů na stanovišti k 30.11.
2. Fotodokumentace - minimálně 1 fotografie dokumentující konečný stav ošetřované výsadby.
3. Zaměření ošetřené výsadby pomocí gps přístroje - elektronický soubor se zaměřením všech stromů.

Závazná část metodiky - záchrana stromů na stanovišti

- povinnou součástí projektu bude

1. Dokumentace výchozího stavu stromu včetně zdůvodnění, proč je strom zachraňován (např. uvedení odrůdy, zjištění přítomnosti zvláště chráněného druhu, výrazný prvek v místní krajině, vazba na místní historii atd.)
2. Lokalizace - konkrétní parcela katastru nemovitostí
3. Souhlas vlastníka
4. Krátký popis potřebného zásahu (např. likvidace prorůstajícího náletu, zdravotní řez, statické odlehčení koruny atd.)
5. Fotodokumentace 1 fotografie na jeden ošetřený strom dokumentující výchozí stav.

- povinnou součástí závěrečné zprávy bude:

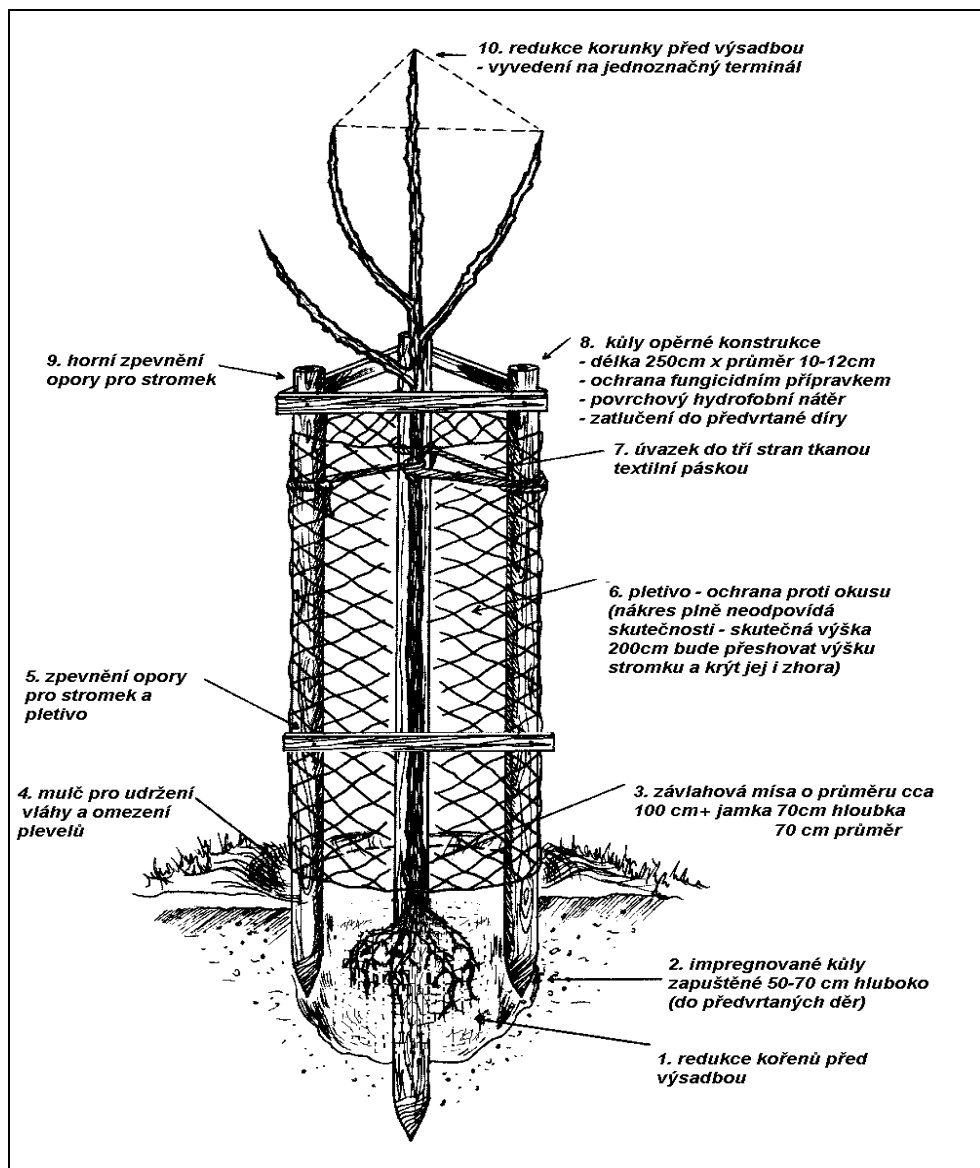
1. Fotodokumentace 1 fotografie na jeden ošetřený strom dokumentující stav po zásahu
2. Zaměření ošetřeného stromu pomocí gps přístroje - elektronický soubor se zaměřením všech stromů.

Jak to bude v roce 2014

Při hodnocení projektu přihlíží odborný garant k odrůdám, které jsou předmětem projektu. Proto je naprosto nezbytné uvést do projektu plánovaný sortiment vysazovaných odrůd a ten i dodržet.

V závěrečné zprávě jsou opět nejdůležitější údaje o tom co bylo vysazeno nebo ošetřeno (jaké odrůdy)

Doporučená část metodiky - výsadba stromku na stanovišti se silným tlakem zvěře

Technologický list – popis výsadby stromku

- * Sazenice stromků budou mít výšku alespoň 120cm. Jamka pro výsadbu bude kopaná v rozměrech 70x70cm. V rámci výsadby bude provedena závlahová mísa o průměru 100cm a hloubce 30cm.
- * Opěrná konstrukce vysázených stromků budou tvořit - 3 kůly průměr 10-12cm délka 200cm. Materiál loupaný, modřín akát nebo dub.
- * Kůly budou upevněny zatlučením do předvrtaných děr ve sponu cca 1x1x1m. Na vrcholu a v polovině nadzemní výšky budou zpevněné dřevěnými vzpěrami z prken nebo půlkulatiny.
- * Sazenice stromků budou vyvázány do třech směrů tkanou páskou.
- * Ochrana proti okusu bude zahrnovat 2 vrstvy individuální obalení pletivem. Vnitřní vrstva pletiva bude obalovat kmínek stromku do výše alespoň 1 m a bude použito pletivo s velikostí ok alespoň 25mm.
- * Na vnějším plášti do výše 1.8 m bude použito pletivo s velkými oky tak, aby na stromech mohl být prováděn výchovný řez bez snímání pletiva. Toto pletivo bude pevně spojeno s opěrnou konstrukcí.
- * U všech vysázených stromů bude provedeno číslování poloh stromů na opěrné konstrukci a bude na konstrukci připevněn evidenční štítek s názvem odrůdy (nezbytné u genofondových ploch).
- * Při výsadbě bude provedena standardní redukce koruny a kořenového systému. Po výsadbě může být provedeno mulčování závlahové mísy jako ochrana proti zarůstání nežádoucí vegetací a proti nadměrnému vysychání zeminy v okolí kořenů.

Doporučená část metodiky - optimální péče o realizované výsadby

Následující opatření doplňují péči uvedenou v závazné části metodiky. Dle našich zkušeností velmi přispívají ke snížení úmrtnosti stromků na stanovišti, zásadně přispívají k založení kvalitní, bezpečné koruny a celkově vedou k dobré propagaci vysokokmenných výsadeb.

1. Zálivka dle potřeby stromku v prvních 3 letech po výsadbě.
2. Přihnojení pro urychlení zakořenění a zesílení stromku.
3. Pravidelný každoroční výchovný řez k formování koruny.
4. Propojení s jinými aktivitami - např. podpora hnízdění ptáků, ekologická výchova a osvěta, propagace místní historie

Doporučená část metodiky - záchrana starých stromů na stanovišti

Zde bych nejraději napsal, že ošetření cílových dřevin ve starém sadu provede zkušená firma s vhodným certifikátem. Není to ale tak jednoduché poznat kdo to umí, a kdo ne. Důvody jsou následující:

- stávající arboristické certifikáty nepokrývají ovocné druhy dostatečně (možná spíše vůbec)
- není dostatek zkušených arboristů pro ošetření starých (nejcennějších) ovocných stromů
- arboristé s těmito druhy pracují výjimečně a málokdy se jdou podívat na to co je se stromem za 5-10 let
- sadaři mají tendence staré stromy plošně kácet nebo vést řez dle produkčních hledisek a to se vždy nedá
- zahrádkáři řežou vše jako prutník a je to obecná tendence mnoha lidí udělat ze stromu pahýlové torzo

Tady je každá rada drahá a tak si dovolím jen následující:

1. Bezpečnost především - nejvíce úrazů je při práci ze žebříku bez jištění.
2. Méně je skoro vždy více - na starých stromech provádějte jen ty nejnnutnější zásahy a nesnažte se z toho stařečka udělat produktivního mladíka.

Více informací na webu: www.archivni-odrudy.cz

Příklad selhání následné péče – podrůstající podnož již odstavuje roubovanou část stromku. Pokud nezasáhneme, docela brzy o roub přijdeme.

Tak tohle je taky docela časté selhání obsluhy – špatně zvolený typ chráničky nepředstavoval pro srnce žádný problém. Škoda té třešně.

Tak hryzci je velmi těžko se bránit, pokud nechceme použít fosforovodík. Na obrázku je hezky vidět, že roubovaná odrůda mu chutnala více než podnožový semenáč. Mimochodem ta jablůň tohle přežila. Otázkou ale je jestli nedošlo k houbové infekci a neroste z ní staticky nestabilní strom.

Ochrana proti zvěři může být i taková. Tato konstrukce byla asi 180cm vysoká. Jelen je zdatný protivník a po vysokém sněhu se dostane skoro všude

V každém případě musíme účinně ochránit kmen proti okroužkování až do výše kosterních větví. Pokud zvíř okouše okrajové větve, jsou to přijatelné ztráty.

Práce v korunách letitých ovocných vysokokmenů je dosti riziková a důkladné jištění je holou nezbytností. Už 3m výšky stačí na doživotní invaliditu.